

УДК 347.965

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-2-7-6

М.М. ОЛАШИН,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави і права
Львівського торговельно-економічного університету
ORCID: 0000-0002-9077-4805*

АДВОКАТУРА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ГАНТАЙ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

Конституцією України кожному гарантується право на правову допомогу, включаючи й безоплатну допомогу (ст. 59). Це право впливає зі змісту Основного Закону та є складовою правового статусу особи. Правову демократичну державу передусім характеризує належний рівень захисту прав та свобод людини і громадянина, які знаходяться під її охороною. На сьогодні не існує таких дій в суспільстві, які б не були врегульованими правовими нормами, тому для людей, які не володіють юридичними знаннями, часто важко правильно користуватися власними правами, а у випадку їх порушення - захищати у законний спосіб. Правова держава повинна забезпечити надання необхідної правової допомоги в необхідному обсязі. Саме тому важливо розглядати адвокатуру як один з інститутів забезпечення такої допомоги у механізмі судочинства. Інститут правової допомоги адвокатури відповідно до своєї конституційної природи і соціально-правового змісту перебуває у взаємозв'язку з інститутом судової влади. Конституційне право на правову допомогу (ст. 59 Конституції України) вважається однією з основних конституційних гарантій права на доступ до правосуддя, яке у свою чергу є частиною права на судовий захист (ст. 55 Конституції України). Ефективність останнього значною мірою залежить від рівня правової допомоги, яку надають адвокати.

На адвоката, як і на суд, покладено конституційний обов'язок захищати права, свободи та інтереси громадян людини і громадянина. Тільки тоді, коли між судом та адвокатами встановляться стосунки взаємної поваги, взаєморозуміння їхніх ролей та незалежності один від одного, можна говорити про встановлення істини під час здійснення правосуддя.

Ключові слова: адвокатура, правова допомога, права людини, правова держава.

Постановка проблеми: Конституцією України кожному гарантується право на правову допомогу, включаючи й безоплатну допомогу (ст. 59), це право є об'єктивним, яке впливає зі змісту Основного Закону та є складовою правового статусу особи. При цьому формується складний міжгалузевий інститут, що охоплює норми, які регулюють відносини щодо надання правової допомоги. Ці норми можна класифікувати на:

- 1) загальні (ст. 1, ч. 2 ст. 3, ст. 21, ст. 24 Конституції України);
- 2) спеціальні норми, що визначають основні засади розвитку інституту правової допомоги в чинному законодавстві (ч. 1 ст. 55, ст. 59, ч. 2 ст. 63 Конституції України).

Більшість науковців вважають, що право на правову допомогу в об'єктивному розумінні - це правовий інститут із сукупністю міжнародних, конституційних та галузевих правових норм, що закріплюють право на правову допомогу та його гарантії.

Стан дослідження. Право кожного на правову допомогу гарантується ч. 2 ст. 59 Конституції України. Забезпечення цього права є не лише конституційно-правовим обов'язком нашої держави, а й підтвердженням дотримання Україною міжнародно-правових зобов'язань згідно з нормами Загальної декларації прав людини 1948 р., Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. та ін.

Положення ч. 1 ст. 59 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на професійну правничу допомогу, варто розуміти як гарантовану державою можливість будь-якої особи, незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними особами та фізичними особами, вільно, без неправомірних обмежень отримувати кваліфіковану правову допомогу в необхідних обсягах і формах. Відповідно до ст. 64 Конституції України за жодних обставин не може бути обмежено конституційне право кожного на правову допомогу. Положення про те, що «кожен має право на професійну правничу допомогу» (ч. 1 ст. 59) є нормою прямої дії (ч. 3 ст. 8), навіть якщо відповідним законом це право не передбачено [1]. Очевидно, що ефективного захисту усіх інших прав і свобод людини неможливо досягти без забезпечення права на правову допомогу. У зв'язку з цим варто зазначити, що право на правову допомогу є не лише суб'єктивним правом людини, а й найважливішою гарантією реалізації усіх інших прав та свобод.

Метою статті є дослідження адвокатури як форми реалізації державних гарантій права на правову допомогу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи конституційне право на правову допомогу, його необхідно розглядати у таких трьох аспектах:

- як самостійне та комплексне суб'єктивне право, що жодним чином не може бути обмежене;
- як конституційну гарантію та спосіб реалізації та захисту інших, визначених Конституцією України, прав і свобод людини і громадянина;
- як механізмом, що опосередковує відносини і зв'язки між суспільством, державою і громадянином, та функціонує у найважливіших сферах суспільного життя і завдяки якому гарантується надання певних благ.

Також є й інші аспекти права на правову допомогу. Розглянемо детальніше деякі дефініційні проблеми інституту правової допомоги, які стосуються визначень таких понять як «правова допомога» та «право на правову допомогу адвоката» тощо. Як зазначає Т. Вільчик, таке поняття як «юридична допомога» має бути єдиним у дефініції, що відображатиме його суть [2]. Аналізуючи погляди вчених щодо визначення поняття «правова допомога», можна констатувати, що найбільш поширеними з них є:

- 1) правовою допомогою – це будь-яка діяльність або дії, що має юридичне значення і здійснюється суб'єктом, визначеним законом [3];
- 2) правова допомога – це допомога особам у вирішенні проблем відповідно до правових норм [4];
- 3) правова допомога визначається як будь-який вид юридичної послуги, а захист осіб від судового переслідування вважається рівнозначним, як і правова допомога, поняття якого не входить у термін «правова допомога» [5];
- 4) правова допомога – це будь-який вид чи сукупність видів юридичної допомоги [6].

Різні тлумачення терміну «правова допомога» відслідковуються як у міжнародному праві, так і в конституційному праві окремих країн Європи, яке закріпилось в різних поняттях («право на юридичну допомогу», «право на допомогу адвоката», «право мати захисника» тощо). Згідно зі стандартами та нормами ООН, правовою допомогою є надання консультацій з юридичних питань незаможним та бідним особам, юридична допомога, яка здійснюється будь-

яким правомірним способом, а також здійснення адвокатом правових дій, які захищають інтереси клієнта та право отримати правову допомогу в суді [7].

Що стосується Ради Європи, то вона таку допомогу визначає як можливість особи захищати або використовувати власні права у будь-якому суді, право на відшкодування всіх судових витрат, понесені особою, для якої надається така допомога під час захисту своїх прав (судовий збір, гонорар адвоката, відшкодування витрат свідків, витрат на експертизу і витрат на перекладача) [8]. Варто зазначити, що від терміну «правова допомога» відрізняється термін «правова консультація», який передбачає забезпечення для осіб, що знаходяться в економічно несприятливому становищі, можливості для отримання необхідної правової консультації зі всіх питань, які можуть стосуватися їх прав та інтересів [9].

У розумінні Європейського суду з прав людини право, яке розглядається, є передумовою існування і визначальною складовою ширшого за своїм обсягом та значенням права на доступ до суду, яке гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. «Суд наголошує на переважному значенні забезпечення належного захисту прав обвинуваченого. Право кожної особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального злочину, на ефективний адвокатський захист є одним з атрибутів справедливого судового процесу» (Комюніке Секретаря Суду на рішення у справі Ван Гейсегем проти Бельгії від 21.01.1999 р.) [10]. Отже, виходячи з вищенаведеного можна дійти висновку, що право на правову допомогу за своїм змістом ширше за право на допомогу адвоката у судовому процесі, оскільки воно містить у собі дії, які пов'язані не тільки із захистом чи представництвом особи. Крім того, адвокат може надавати правову допомогу поза межами її реалізації, тобто в адвоката є можливість давати консультації, поради, роз'яснення з питань чинного законодавства та у будь-якій життєвій ситуації.

Якщо ж проаналізувати українське законодавство, можна дійти висновку, що є чітке розмежування понять «захист» та «правова допомога адвоката». Частиною 1 статті 59 Конституції України закріплюється право кожного на професійну правову допомогу. Статтею 132² Основного Закону встановлюється, що для надання такої допомоги в Україні діє адвокатура, також в цій статті зазначається, що виключно адвокатом здійснюється представництво особи в суді та захист від кримінального обвинувачення [12]. У законодавстві України врегульовано реалізацію адвокатом функції захисту та функції представництва, які являють собою окремі види щодо надання правової допомоги. Так, згідно з п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» правова допомога адвоката (адвокатська діяльність) визначається як «незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту». До того ж, у цьому законі захист є одним з видів адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення (п. 5 ч.1 ст. 1 Закону) [12].

Безсумнівно, адвокатура відіграє важливу роль у забезпеченні права на правову допомогу, оскільки реалізує право на захист від обвинувачення та правову допомогу при вирішенні справ у судах відповідно до Конституції України (ст. 59). Науковець С.В. Гончаренко слушно вказує на те, що здійснення права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги є значущою компетенцією діяльності адвокатури, і згідно з Конституцією є важливою, забезпеченою державою гарантією належного рівня професійного захисту, консультування та іншої правової допомоги [13].

Адвокатура діє в рамках певних державних систем і соціальних механізмів і тому має на меті сприяти захисту законних інтересів громадян, особливо законних інтересів свого суспільства та держави. Крім того, вона відіграє провідну роль у встановленні та підтримці верховенства права та захисту прав людини. Оскільки, саме через адвокатуру правова держава реалізує

можливість гарантувати своїм громадянам їхні права і свободи, вони розглядаються як комплексний прояв як державних, так і суспільних інтересів. З одного боку, діяльність адвокатів має конституційно визначений державно-значущий характер, а з іншого боку, адвокати повинні бути максимально незалежними від держави, щоб ефективно захищати громадян та юридичних осіб від адміністративного свавілля. Адвокатура – унікальне правове явище, єдина організація, що виконує функцію держави (публічного права) і не є державним органом [14]. При визначенні статусу адвокатської професії в суспільстві слід звернути увагу на напрям та умови її взаємодії з органами державної влади тому, що, з одного боку, адвокати можуть захищати посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування. З іншого боку, адвокати можуть захищати інтереси громадянського суспільства. Суть адвокатури полягає також у тому, що вона водночас є невід’ємною частиною судової системи, незалежність якої ґрунтується на поділі влади, яка може функціонувати лише за наявності справді незалежної адвокатури. Як слушно зазначає С.В. Прилуцький, професія адвоката має бути надійною опорою для судочинства та судової влади [15]. Держава, як гарант конституційного права на правову допомогу, не може бути байдужою щодо вирішення питання, хто і як надає таку допомогу. При цьому держава може втрутитись у професійну діяльність адвокатів лише в тому випадку, якщо вони порушують чинне законодавство. В інших випадках таке втручання є неприпустимим і тягне за собою юридичну відповідальність. Щодо надання безоплатної правової допомоги, то вважаємо, що це має здійснювати орган самоврядування адвокатури, оскільки цей стан відповідає конституційному призначенню адвокатури – надавати правову допомогу, у тому числі безоплатну, всім кому це потрібно.

Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод гарантує для малозабезпечених осіб отримання безкоштовної юридичної допомоги (п. 3(с) ст. 6), і дане положення є позитивним правом, тобто таким, де необхідна активна підтримка з боку держави (фінансова, законодавча, організаційна тощо) [16]. Виконуючи ці позитивні зобов’язання, держава, безумовно, повинна мати широке право визначати процедури, методи, обсяг і форму надання безоплатної правової допомоги. Крім того, держава несе відповідальність за якість надання безоплатної правової допомоги і, безсумнівно, має повноваження контролювати штат і професіоналізм юристів, які займаються цією діяльністю. В Україні дане позитивне право найбільш чітко знайшло своє відображення у Законі України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI, де закріплює зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок його реалізації, підстави та порядок надання безоплатної правової допомоги, а також містить положення про державні гарантії щодо надання даної допомоги. Крім того, у даному Законі містяться норми, що визначають коло суб’єктів, які надають безоплатну допомогу, до яких відносяться і адвокати [17].

З огляду на те, що адвокатура є невід’ємною частиною національної правової системи, вона не може бути повністю самостійною та повністю незалежною, а питання про допустимість державного втручання в адвокатську діяльність, у тому числі у сфері надання безоплатної правової допомоги, залишається дискусійним. Визнання адвокатури як правозахисної діяльності на законодавчому рівні, особливо в Конституції України, дозволяє зробити висновок, що інститут адвокатури можна розглядати як конституційний інститут має на меті не тільки захист прав і свобод людини, а ще й гарантує їх забезпечення. Окрім того, адвокатура повинна виконувати важливу функцію професійно-правового контролю за державною владною системою конституційних прав і свобод людини, як самостійний учасник правозастосовного процесу у механізмі правосуддя. Зазначений аргумент підтверджується міжнародними документами у сфері діяльності адвокатури. Так, Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів ССВЕ визначає роль адвоката як важливого та обов’язкового учасника справедливого судового розгляду не лише для обслуговування інтересів та захисту прав клієнта, а й для виконання такої ролі в суспільстві, що відображаються в: «попередженні та запобіганні конфліктам, у забезпеченні вирішення конфліктів, ... у подальшому розвитку закону, а також у захисті свободи, справедливості та верховенства права» [18]. Отже, інститут адвокатури слід

розглядати як конституційну гарантію надання доступу кожній особі до правосуддя та невід'ємну частину механізму його відправлення, а також стаючи тим самим конституційним інститутом, який забезпечує реалізацію та захист конституційних прав людини, та може ефективно контролювати сферу забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина у виконавчій та законодавчій гілці влади.

Правову демократичну державу передусім характеризує належний рівень захисту прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина, які знаходяться під її охороною. На сьогодні не існує таких дій в суспільстві, які б не були врегульованими правовими нормами, тому для людей, які не володіють необхідними юридичними знаннями, часто важко правильно користуватися власними правами, а у випадку їх порушення – захищати у законний спосіб. Правова держава повинна дбати про те, хто може надавати належну та кваліфіковану правову допомогу в необхідному обсязі, і саме тому важливо розглядати адвокатуру як один з інститутів забезпечення такої допомоги у механізмі судочинства.

Інститут правової допомоги адвокатури відповідно до своєї конституційної природи і соціально-правового змісту перебуває у взаємозв'язку з інститутом судової влади. Конституційне право на правову допомогу (ст. 59 Конституції України) по праву вважається однією з основних конституційних гарантій права на доступ до правосуддя, яке в свою чергу є частиною права на судовий захист (ст. 55 Конституції України). Ефективність останнього значною мірою залежить від рівня правової допомоги, яку надають адвокати. Визнання тісного зв'язку адвокатури з судовою системою та того, що надання адвокатами професійної правової допомоги є обов'язковою умовою судового захисту прав і свобод особи, викликає ряд питань щодо їхньої взаємодії. Ці питання можуть носити юридичний характер, а також морально-психологічний. У будь-якому випадку, відповіді на дані запитання можуть бути важливими для функціонування та майбутніх перспектив юридичної професії, а саме адвокатури та судової влади. У зв'язку з цим необхідно дослідити важливість ефективної взаємодії суддів і адвокатів у сфері конституційних прав і свобод людини, а також з'ясувати статус і роль адвокатури як одного із соціально важливих правозахисних інститутів, який також є невід'ємною частиною державного механізму правосуддя.

Якщо розглядати правосуддя як соціальну категорію, то правильно сказати, що це справедливість у дії. І в цьому випадку адвокатура безпосередньо пов'язана з виконанням, захистом прав особи та відновленням справедливості. У цьому контексті професія юриста є невід'ємною частиною правосуддя, оскільки безпосередньо впливає на формування, якість та стандарти судової практики [19].

Міжнародні правові договори, що регулюють права людини та конституції держав Європейського Союзу пов'язують адвокатську допомогу безпосередньо з правом кожної особи на захист в суді. Так, у Висновку № 16 (2013) Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами від 15.11.2013 р. зазначається, що суддівська та адвокатська діяльність під час здійснення судочинства відіграє різну роль, проте внесок представників даних професій є важливим для досягнення законних рішень на усіх стадіях судового процесу згідно з законом (п. 4). Дотримання процесуальних норм і принципів справедливого судочинства є невід'ємним обов'язком при здійсненні професійної діяльності суддями та адвокатами (п. 10). У межах професійного обов'язку захисту прав та інтересів своїх клієнтів адвокати мають відігравати суттєву роль у справедливому здійсненні правосуддя (п. 6). Судді та адвокати мають співпрацювати задля задоволення потреб сторін (п. 17) [20]. Взаємовідносини між суддями та адвокатами можна розглядати з двох аспектів: перший виходить з процесуальних принципів і правил, які безпосередньо впливають на ефективність і якість судочинства; другий – такі стосунки впливають із професійної поведінки суддів та адвокатів, що вимагає взаємної поваги до ролей обох сторін та конструктивного діалогу. У рекомендаціях, які викладені у Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень, зазначається, що якість судового рішення залежить не тільки від окремого судді, а й від низки перемінних величин,

зовнішніх по відношенню до процесу відправлення правосуддя, таких як якість законодавства, адекватність ресурсів, наданих системі правосуддя, та якість юридичної освіти [21], а також включає і відносини між суддями та адвокатами.

Законодавство більшості країн ЄС по-різному трактує юридичну природу адвокатури та її відносини з судовою владою, але в деяких країнах правову природу професії адвоката та її взаємозв'язок з судовою владою окреслюють доволі чітко та однозначно. Зокрема, у Литві адвокатура являє собою незалежну частину національної правової системи держави (ст. 2 Закону Литовської Республіки «Про адвокатуру» від 18.03.2004 р. із змінами 2013 р.) [22]. Що стосується інституту адвокатури в Латвії, то він є однією із важливих складових частин правосуддя, і всі державні установи повинні враховувати її думку (Закон Латвійської Республіки «Про адвокатуру» від 27.04.1993 р.) [23]. Значну увагу питанню правових положень щодо статусу адвокатів приділено болгарським законодавством, в якому захист адвоката є еквівалентним захисту судді. Крім того, адвокати мають право ініціювати питання щодо дисциплінарного переслідування до тих, хто порушує їх професійні права. Так, у Законі Болгарії «Про адвокатів» від 10.06.2004 р. адвокат користується рівною повагою із суддями і з ним здійснюється така ж взаємодія, що має місце між суддею та юрисдикційними, адміністративними та іншими органами країни (ч. 1 ст. 10) [24]. Таким чином, законодавство низки країн прирівнює статус адвоката до статусу судді з метою забезпечення необхідних умов для реалізації його функцій та завдань.

Отже, адвокатура як правозахисний інститут відіграє важливу роль як у механізмі гарантування конституційного права на захист прав і свобод та створенні необхідних умов щодо реалізації завдань судочинства, та і в конституційно-правовому механізмі забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина. З огляду на це в законодавстві України необхідно закріпити норми, які б забезпечували рівність адвокатів та суддів у сфері здійснення судочинства

Висновки. За результатами проведеного наукового дослідження можна зробити наступні висновки. Право на правову допомогу є сукупністю національних та міжнародних норм, що гарантують конституційне забезпечення права особи на захист від неправомірного обмеження з боку держави, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб тощо. Адвокатура як правозахисний інститут виступає одним із гарантів дотримання таких прав і свобод. Поняття «право на правову допомогу» за своїм змістом ширше за «право на допомогу адвоката», оскільки воно охоплює будь-який вид юридичної діяльності, а не зводиться лише до захисту чи представництва особи. У чинному законодавстві України чітко розмежовуються поняття «захист» та «правова допомога адвоката». Представництво, консультування тощо – все це входить у дефініцію «правової допомоги адвоката», тоді як «захист» - це лише один з видів адвокатської діяльності, який включає в себе представництво особи в суді та/або захист її від будь-якого виду обвинувачення. Інститут адвокатури як один із правозахисних інститутів держави поєднує в собі невід'ємний механізм здійснення правосуддя, важливість якого полягає в ефективному функціонуванні судової влади, яка має на меті конституційно контролювати у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини діяльність виконавчої та законодавчої влади. На адвоката, так і на суддю покладено конституційний обов'язок захищати права, свободи та інтереси громадян людини і громадянина. Тільки тоді, коли між суддями та адвокатами встановляться відносини взаємної поваги, взаєморозуміння їхніх ролей та незалежності один від одного, можна говорити про встановлення істинності під час здійснення правосуддя.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі від 9 груд. 1988 р. № 43/173. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi?nreg=995_206
3. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-

правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2016. - 490 с.

4. Шрамко Ю. Т. Конституційне регулювання інституту безоплатної правової допомоги в країнах СНД та Балтії (порівняльний аналіз). *Віче*. 2009. № 3. С. 41–43.

5. Андрусів В. Г. Співвідношення забезпечення адвокатурою права на захист з наданням правової допомоги. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 12. - С. 126–131.

6. Стоматіна В. М. Поняття та сутність безоплатної правової допомоги в Україні. *Право і безпека*. 2012. № 3. С. 135–138.

7. Хмелевська Н. В. Розмежування понять «правова допомога» та «юридична допомога» як основа цілісної системи правової допомоги. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 3. С. 143–147.

8. Резолюція 78 (8) «Про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації» від 02.03.1978. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_3.pdf

9. Банчук О. А. Правова допомога: Зарубіжний досвід та пропозиції для України. Київ: Факт, 2004. 504 с.

10. Хмелевська Н. В. Право на правову допомогу – конституційна гарантія прав і законних інтересів громадян. URL: <http://legalactivity.com.ua/>

11. Практика Європейського Суду з прав людини. Рішення. Коментарі. Київ: Укр. центр прав. студій, 1999.

12. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

13. Гончаренко С. В. Захист як соціальна доктрина. *Вісник Академії адвокатури*. 2012. № 1. С. 5-12.

14. Подоляка А. М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокатури. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

15. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. – 35 с.

16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

17. Про безоплатну правову допомогу: закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n78>

18. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів, прийнято на пленар. сес. ССБЕ 24 листоп. 2006 р. URL: <http://www.cay.org.ua/ua/104/index.html>

19. Доброчинська А. Справедливість у дії. Роль адвокатури у судовій реформі. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/spravedlivist-u-diyi-rol-advokaturi-u-sudoviy-reformi.html>

20. Висновок № 16 (2013) Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами від. 15.11.2013. URL: <https://rm.coe.int/>

21. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL: http://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf

22. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. 2004 m. kovo 18 d. Nr. IX-2066 Vilnius. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.229789/asr>

23. Latvijas Republikas Advokatūras likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/59283-latvijas-republikas-advokaturas-likums>

24. Закон та адвокатура: Закон Болгарії від 10 июня 2004 г. [на болг. яз.] URL: <http://econ.bg/>

ADVOCACY AS A FORM OF IMPLEMENTATION OF STATE LEGAL GUARANTEES ON LEGAL AID IN UKRAINE

Maryna M. Olashyn, PhD in Legal Sciences, Associate Professor of the Department of State and Law Theory, Lviv University of Trade and Economics (Ukraine).

E-mail: olashynm@gmail.com

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-2-7-6

Key words: advocacy, legal aid, human rights, constitutional state.

The Constitution of Ukraine guarantees everyone the right to legal assistance, including free assistance (Article 59). This right follows from the content of the Basic Law and is a component of the legal status of a person. A legal democratic state is primarily characterized by an appropriate level of protection of the rights and freedoms of a person and citizen, which are under its protection. Today, there are no such actions in society that would not be regulated by legal norms, so it is often difficult for people who do not have legal knowledge to properly use their rights, and in case of their violation, to protect them in a legal way. The rule of law must ensure the provision of the necessary legal assistance in the necessary amount. That is why it is important to consider advocacy as one of the institutions providing such assistance in the justice system. In accordance with its constitutional nature and socio-legal content, the institution of legal assistance of the bar is in a relationship with the institution of judicial power. The constitutional right to legal aid (Article 59 of the Constitution of Ukraine) is considered one of the main constitutional guarantees of the right to access to justice, which in turn is part of the right to judicial protection (Article 55 of the Constitution of Ukraine). The effectiveness of the latter largely depends on the level of legal assistance provided by lawyers.

The lawyer, as well as the court, is entrusted with the constitutional duty to protect the rights, freedoms and interests of human and citizen citizens. Only when a relationship of mutual respect, mutual understanding of their roles and independence from each other is established between the court and the lawyers, it is possible to talk about establishing the truth in the administration of justice.

References

1. The Constitution of Ukraine (1996). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 12 November 2023).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1988), The Law of Ukraine “A set of principles for the protection of all persons subjected to detention or imprisonment in any form”, available at: http://zakon.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi?nreg=995_206 (Accessed 12 November 2023).
3. Vilchuk, T.B. (2016). *Advokatura yak instytut realizatsii prava na pravovu dopomohu: porivnialno-pravovyi analiz zakonodavstva krain Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy* Diss. kand. yurid. nauk [Advocacy as an institution for the realization of the right to legal aid: a comparative legal analysis of the legislation of the countries of the European Union and Ukraine. Cand. Legal sci. diss.]. Kharkiv, 490 p.
4. Shramko, Yu.T. (2009). *Konstytutsiine rehuliuвання instytutu bezoplatnoi pravovoi dopomohy v krainakh SND ta Baltii (porivnialnyi analiz)* [Constitutional regulation of the institution of free legal aid in the CIS and Baltic countries (comparative analysis)]. *Viche* [Viche], no. 3. pp. 41-43.
5. Andrusiv, V.H. (2006). *Spivvidnoshennia zabezpechennia advokaturou prava na zakhyst z nadanniam pravovoi dopomohy* [Correlation between the advocacy of the right to protection and the provision of legal aid]. *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy* [Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine], no. 12. pp. 126-131.
6. Stomatina, V.M. (2012). *Poniattia ta sutnist bezoplatnoi pravovoi dopomohy v Ukraini* [Concept and essence of free legal aid in Ukraine]. *Pravo i bezpeka* [Law and security], no. 3. pp. 135-138.
7. Khmelevska, N.V. (2012). *Rozmezhuvannia poniat «pravova dopomoha» ta «iurydychna*

dopomoha“ yak osnova tsilisnoi systemy pravovoi dopomohy [Distinguishing between the concepts of "legal aid" and "legal aid" as the basis of a complete system of legal aid]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy* [Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine], no. 3. pp. 143-147.

8. “On free legal assistance and legal consultations” Resolution (1978) 78 (8) Available at: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_3.pdf

9. Banchuk, O.A. (2004). *Pravova dopomoha: Zarubizhnyi dosvid ta propozytsii dlia Ukrainy* [Legal assistance: Foreign experience and proposals for Ukraine]. Kyiv, Fact, 504 p.

10. Khmelevska, N.V. *Pravo na pravovu dopomohu – konstytutsiina harantiia prav i zakonnykh interesiv hromadian* [The right to legal aid is a constitutional guarantee of the rights and legitimate interests of citizens]. Available at: <http://legalactivity.com.ua/>

11. *Praktyka Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny* (1999) [Practice of the European Court of Human Rights]. *Rishennia. Komentari* [Decision. Comments]. Kyiv, Ukr. tsentr prav. studii

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “About advocacy”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (Accessed 12 November 2023).

13. Honcharenko, S.V. (2012). *Zakhyst yak sotsialna doktryna* [Protection as a social doctrine]. *Visnyk Akademii advokatury* [Bulletin of the Academy of Advocacy], no. 1. pp. 5–12.

14. Podoliaka, A.M. *Zakhyst prav i svobod hromadian zasobamy advokatury* [Protection of the rights and freedoms of citizens by means of advocacy], available at: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

15. Prylutskyi, S.V. (2013) *Sudova vlada v umovakh formuvannia hromadianskoho suspilstva ta pravovoi derzhavy v Ukraini*. Avtoref. Diss. doct. yurid. nauk [Judiciary in the context of the formation of civil society and the rule of law in Ukraine Author’s Dr. Legal sci. diss.]. Kyiv, Taras Shevchenko National University, 35 p.

16. Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with Protocols) (European Convention on Human Rights) (1950), available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Accessed 12 November 2023).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine “About free legal assistance”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n78> (Accessed 12 November 2023).

18. *Khartiia osnovopolozhnykh pryntsyviv diialnosti yevropeiskykh advokativ* (2006) [Charter of fundamental principles of activity of European lawyers], available at: <http://www.cay.org.ua/ua/104/index.html>

19. Dobrochynska, A. Spravedlyvist u dii. Rol advokatury u sudovii reformi [Justice in action. The role of advocacy in judicial reform], available at: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/spravedlyvist-u-diyi-rol-advokaturi-u-sudoviy-reformi.html>

20. *Vysnovok no. 16 (2013) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv pro vidnosyny mizh suddiamy ta advokatamy* [Opinion no. 16 (2013) of the Advisory Council of European Judges on the relationship between judges and lawyers], available at: <https://rm.coe.int/>

21. *Vysnovok no. 11 (2008) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu MinistrivRady Yevropy shchodo yakosti sudovykh rishen* [Conclusion no. 11 (2008) of the Advisory Council of European Judges to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the quality of judicial decisions], available at: http://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf (Accessed 12 November 2023).

22. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. 2004 m. kovo 18 d. Nr. IX-2066Vilnius. Available at: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.229789/asr>

23. Latvijas Republikas Advokatūras likums. Available at: <https://likumi.lv/ta/id/59283-latvijas-republikas-advokaturas-likums>

24. *Zakon ta advokaturata: Zakon Bolharii* (2004) [Law and Bar: Law of Bulgaria], available at: <http://econ.bg/>.